

Transskription af:

Obscuritas

3:3 Voksbarnt: Får jalousi Christence Kruckow til at forhekse sin rivalindes fertilitet?

Vært og tilrettelægger: Louise Lindblad

Medvirkende: Maria Østerby Elleby, historiker og museumsinspektør, HEX Museum of Witch Hunt og Poul Grinder-Hansen, fortæller

Redaktør: Rikke Caroline Carlsen

Fortæller: Christence Kruckow bærer voksbarnt hen mod højalteret i Åstrup Kirke. Hun løfter barnet op i strakte arme, mens de tre andre troldkvinder Åse, Gunner/Gunnvor og Johanne danner en halvcirkel omkring dem. Endelig, endelig er tiden inde til, at ofringen kan gå i gang. I 40 uger har Christence båret voksbarnt under sin højre arm. Den magiske dukke har troldkvinderne selv modelleret af bivoks. Den er på længde med en halv underarm og har mørke fordybninger, hvor øjnene skulle have siddet. Først døber de barnet. De giver det navnet Anne, opkaldt efter Christences rivalinde, Adelsfruen Anne Bille, og dernæst med remsen: "Nu sætter vi al Fru Annes lykke og velfærd ned", nedgraver de voksbarnt under Adelsfruens stol i Kirken.

Louise Lindblad: Du lytter til Obscuritas, sæsonen om fortidens mørke kærlighedshistorier. Den her gang skal du høre fortællingen om Christence Kruckow. Hun er den eneste adelige i Danmark, der er blevet henrettet for trolddom. Hun slap for bålets flammer, men blev halshugget med sværd i 1621, og spørgsmålet er, hvordan det kom så vidt. Om det i virkeligheden var forsmået kærlighed og jalousi, der drev hende ud i magiens mørkeste afkroge? Derude hvor der findes særligt onde ritualer, som blandt andet involverer en brudeseng, en edderkop og et voksbarnt. Mit navn er Louise Lindblad. Kærlighedens snoede veje har ført mig til Sydfyn. Her sidder jeg i en grøftkant sammen med historiker Maria Østerby Elleby og kigger hen på det historiske Nakkebølle Gods.

Maria Østerby Elleby: Der er siv, der vejer lidt i vinden her. Der vokser både lidt hyldetræer og kastanjetræer og piletræer. Der er generelt bare sådan rigtig sydfynsk idyl her.

Louise Lindblad: Det er lige herinde, at et uhyggeligt kærlighedsdrama udspiller sig i 1580'erne og her at historien om Christence Kruckow begynder.

Maria Østerby Elleby: Her i 1580, der forestiller jeg mig, at det faktisk er et ret harmonisk hjem, vi kommer ind i. Der er Eiler Brockenhuus og hans hustru Berte Friis, og de er begge to sådan lige i slut tyverne, start trediveerne på det her tidspunkt og er sådan et jævndrende ægteskab. De har en lille datter, Susanne, som er fem år på det her tidspunkt, og jeg tror stadigvæk, at det hele ser ret lyst og lovende ud for de her to, og de har lidt tjenestefolk henede ved godset, eller herregården, her i nærheden af Faaborg. Der er smukt og idyllisk udenfor, og de har nogle piger i køkkenet, og så har de også en ung pige i huset, Jomfru Christence, som er noget slægtning lidt til dem begge to - noget familie, som er lige omkring sådan slut teenageårene start tyverne og hjælper til med husholdningen.

Louise Lindblad: Maria, med det som du ved om den historie, vi skal til at fortælle. Hvad for en følelse får du så, når du, når du kigger ind på godset her?

Maria Østerby Elleby: Jeg har det som om vi er lige i de første 10 minutter af en Morten Korch film. Det er så fint her. Det er så idyllisk. Vi har lige fået præsenteret det her ret søde og rare ægteskab, og der er et lille barn og der er ænder og alt det. Alting er godt og dejligt, men lige om lidt, så er der jo noget, der kommer til at gå galt, og så er det jo ikke længere den gode del af Morten Korch filmen. Så er vi jo derhenne, hvor det er at stillebækkens-forbandelse-gør-at-man-drukner-agtig, hvis nogen har set den film. Det er åbenbart bare min barndomsreference, for når ting bliver bliver ulykkelige.

[klaver]

Louise Lindblad: Det hele begynder, da fru i huset, Berte Friis, dør i 1582 i en alder af bare 33 år. Adelsmanden Ejler Brockenhuus mister sin hustru, Susanne mister sin mor, og den unge Christence Kruckow mister den mentor, der skulle lære hende at begå sig i de adelige kredse. Alligevel vælger Christence at blive på godset.

Maria Østerby Elleby: Selv om, da Berte dør, der er Christence 24 og jo sådan set også er ved at være i en alder til at kunne selv tage ud og opsøge noget ægteskab. Men hun vælger at blive her.

Louise Lindblad: Tænker du, at det er underligt, at hun i en alder af 24 år bliver her i stedet for at tage ud og opsøge kærligheden et sted?

Maria Østerby Elleby: Jamen jo, både og. Jo, ikke nødvendigvis. Der er jo masser af adelige kvinder, som vælger at blive og holde hus for slægtninge eller for familie eller sådan noget. Så på den måde er det ikke fordi det offentligt har været rigtig mærkeligt, at hun blev her. Der er nok flere, der har tænkt, at det har været en god gerning, hun gjorde. Indtil Eiler han ligesom kan komme ovenpå. Men der ligger da bestemt noget i at sådan, okay. Hun kender jo også huset her. Hun er jo også kun lige knap 10 år yngre end en Ejler, så den er lige til højrebænet at være sådan, bliver hun her fordi at hun måske håbede at det var ved ham at kærligheden var at finde?

Louise Lindblad: Men så sker der det, at Anne Bille kommer ind i billedet.

Maria Østerby Elleby: Ja, pludselig sker der jo så det, at i 1584, og jeg siger pludselig, fordi vi ved ikke, om der er foregået lange forhandlinger om det her forudgående eller hvad det er. Det virker på den måde, som det optræder, som om at det sker lidt pludseligt lige pludselig. Der kommer den her tyveårige Anne Bille ind i billedet, nemlig, og hun bliver gift med Eiler, Anne Bille. Hun er fra den fine lille slægt, som er ret velhavende, ret indflydelsesrig. Så der dukker den her tyveårige måske rivalinde op hernede og pludselig er gift med Eiler. Det er nu hende, der er husfrue her. Hun er ikke bare jomfru Anne Bille, hun er fru Anne Bille. Det er hende, der er gift med Ejler nu. Det er hende, der officielt er den nye mor for Susanne, og det er hende, der bestemmer over regnskabet, over husholdningen, over tyendet, over det hele.

Louise Lindblad: Og hvordan reagerer Christence på den her nye frue i huset?

Maria Østerby Elleby: Hun bor her i hvert fald ikke længere forholdsvis kort tid efter. Der er hun rejst fra det, der har været hendes hjem nu, siden hun var et ja, stort barn. De får alle de formative år af hendes liv. Ti år i hvert fald, hun har boet her, så rejser hun væk herfra lige omkring at Anne hun kommer ind i billedet. Christence out.

Louise Lindblad: Hvorfor gør hun det?

Maria Østerby Elleby: Vi ved det ikke, men der er da noget påfaldende i, at i det øjeblik, at der er en ny frue, der dukker op her, så, en yngre frue vel og mærket en ikke-slægtning til hende som Berte var, så vil hun ikke være her længere, og hvis vi følger tråden med om det var fordi... Det er der jo mange historier der gør, når man har gengivet hvad det er der foregår hernede på Nakkebølle Gods i slutningen af 1500-tallet, der siger, at det er fordi hun er forsmået. Hun er jaloux over at den plads hun mente der skulle have været hendes, at hun skulle have været gift med Ejler, den er nu bare tilgået en eller anden yngre anden adelskvinde, der slet ikke har noget tilhørsforhold hernede, eller slet ikke kender tjenestefolkene, der ikke kender Susanne. Og nu er det hende, der bestemmer det hele her, og at det vil Christence ikke finde sig i.

Louise Lindblad: Eiler Brockenhuus bliver gift med den 20-årige Anne Bille den niende august i 1584. Vielsen foregår inde i Riddersalen på Nakkebølle Gods. Når jeg sidder her i grøftekant, kan jeg ikke lade vær med at se på godset og forestille mig skyggerne af flere hundrede bryllupsgæster, der danser rundt inde bag de sprossede vinduer. Der har sikkert været musik og et overflod af mad og drikke. Okse, får, lam og svin. Tønder af øl og vin. Jeg kan heller ikke lade være med at forestille mig Christiansen stå i den anden ende af salen. Se på det her nygifte par. Se på den unge brud, Anne Bille, som har taget Berte Friis' plads, og som nu er kvinden, der skal føre Brockenhuusslægten videre. Kort tid efter brylluppet på Nakkebølle Gods bliver Anne Bille

gravid, men deres første barn dør kort tid efter fødslen, og derfra flytter mørket endnu engang ind på godset. Det slår rødder og vokser ind i det nye ægteskab.

Maria Østerby Elleby: Det går dem ikke godt. Det går dem i hvert fald ikke godt på den måde, at alle de der er arvinger som Ejler, han må have tænkt, at Anne hun skulle hjælpe med at skaffe, de kommer godt nok, men de overlever ikke Anna. Hun bliver de næste 12 år gravid omkring 15 gange, og kun to af gangene bliver det til et fuldbåret barn, som vel at mærke også dør kort efter fødslen. Der er to navngivne døtre, som der bliver registreret som værende født og døde samme dag. De resterende 13 graviditeter mister Anne tidligere. De når simpelthen aldrig at blive helt store børn, så det er mere eller mindre konstant. Altså 15 graviditeter på 12 år. Det er konstant enten at være gravid eller lige have mistet en graviditet.

Maria Østerby Elleby: Det må være hårdt for det ægteskab. Der er jo to veje, man kan vælge, når man står og er Anne her. Du kan vælge at tænke: "Det er Gud, der prøver mig. Ligesom med Job, så sender Gud mig prøvelser i kraft af alle de her mislykkedes graviditeter. Det er det kors, jeg må bære". Men der er også måske den lidt mere aktive vej, man kan tænke og tænke: "Der er nogen, der gør det her mod mig. Der er nogen, der har forgjort med, at der er nogen, der har forbandet min ægteskabslykke. Min frugtsommelighed. Der er nogen, der gør jeg ikke kan holde på de børn, jeg ikke kan føde nogen levende børn". Og så er det jo man kan begynde at kigge sig om efter, hvem er troldfolkene inde i vores lokalområde?

Louise Lindblad: Anne Billes mistanke falder først på tiggeren Åse Lauritzen fra Faaborg. Den gamle, fattige kone møder op på Nakkebølle Gods den 6. August 1596, hvor Anne selv står for forhøret, mens Eiler er i København, og Åse går hurtigt til bekendelse. Hun indrømmer, at hun har været med til at forårsage, at Anne Billes børn dør.

Maria Østerby Elleby: Og Åse begynder ret hurtigt at udlægge andre og nogle af dem hun peger på det er Gunner Kældersvends, en kvinde også, og Johanne Jensens, en anden kvinde, hernede i lokalområdet, og de har begge to arbejdet på Nakkebølle Slot Gods, Nakkebølle Gods. Det er meget fint, men jeg tror ikke, det kategoriseres som et slot. Johanne og Gunner, de blev også tiltalt nu, og de bliver også forhørt og det der kommer frem, det er de siger, det er rigtigt. De har været med til at forbande Anne. De har gjort ting ved hendes brudeseng, under sengen. De har lavet onde ting i hendes lignelse. De har nedgravet og nedsat ting rundt omkring. De har forsøgt at give hende forgiftede spiselige ting, men det er ikke dem, der har fundet på det. Det er Christence, siger de.

Louise Lindblad: Vi skal nu 12 år tilbage i tiden. Vi er på Nakkebølle Gods. Ugen før Anne og Ejlers bryllup skal stå, lister Christence og de andre troldkvinder ind i smykkekommeret på godset. Her står Eiler og Annes brudeseng opbevaret indtil at den skal tages i brug på bryllupsnatten. Christence står lidt og kikker på sengen, sætter hovedet på skrå, inden hun træder nærmere. Hun tager et stykke snor frem, som hun har skjult under kjolen. Hun måler sengen hele vejen rundt. Snoren gemmer Christence, så hun under Anna og Ejlers vielse i Riddersalen på næste søndag kan slå knuder på den.

Maria Østerby Elleby: De har målt Annes brudeseng, og det er jo den her ide, vi også har set i nogle af de tidligere afsnit med, at man kan påvirke verden og energier omkring sig ved at gøre sådan en eller anden parallel handling. Det er jo... Tilbage til da vi var i Helsingør og fulgte Barbera, så var det jo det der med at vise, igen, at man på en eller anden måde bruger noget til at finde nogles ting med. Måle, den er en del af de der 'signen, manen og målen', der er flere ting, visse dages udvælgelse, karaktersbrug sådan noget. Målen er sådan en bestemt praksis, hvor du kan tage mål af ting, jeg kan tage mål af dig, tage mål af din arm for eksempel, og hvis du har ondt i den arm, så kan jeg bruge målet til at slå knuder på det her og brænde det og tage det onde væk fra din arm. Men hvis jeg nu tager mål af din brudeseng og slår en masse knuder på det her bånd, så slår jeg jo knuder på det som sengen symboliserer, som er ægteskabslykken, som er frugtbarheden og fertiliteten.

Louise Lindblad: Det jeg hørte at sige Maria, det er, at de her kvinder, ført an af Christence, har været inde og forhekse Annes fertilitet eller i hvert fald ødelægge hendes mulighed for at få børn.

Maria Østerby Elleby: Det er jo i hvert fald det, som Anne hun nu finder ud af igennem de her forhør, og som særlig Johanne og også Gunder fortæller om Christence og altså, de stopper heller ikke der. Der er foregået flere ting derinde ved den der brudeseng. Det er beskrevet, at den står på det her tidspunkt i Annes smykke-kammer og der har de været inde og nedsætte tre stålkors. Det bliver også beskrevet, at de har fået smeden i lokalområdet til at lave dem til dem og dem omvikler de med deres allesammens hår og så vikler de dem i et klæde med sort tråd omkring, og de fortæller, dem sætter de ned under sengen for at igen gøre Anne fortræd og sikre, at hendes ægteskabslykke ikke skal komme hende i hu.

Louise Lindblad: Altså hvis det rent faktisk er sket, og hvis intentionen har været det, så er det noget af det ondeste, jeg har hørt om indtil videre i denne her podcast.

Maria Østerby Elleby: Ja, men det bliver værre. Det bliver ondere endnu, fordi de fortæller jo også, at de har også forsøgt at forgifte hende. Christence hun er kommet til hende med sådan en stor ske, eller sådan en lille skål, en beholder med noget fåremælk, som hun har bedt Anne om, at hun skal drikke. Hvor de fortæller, at der har de puttet en edderkop ned i. En edderkop de vel at mærke har fundet i brudesengen. Så på en eller anden måde, den her ide... Prøv at forestille dig at finde en edderkop på bunden af dit glas mælk. Anne skulle eftersigende faktisk ikke have drukket af det der mælk, at hun åbenbart har synes det var mærkeligt eller et eller andet. Og om det så er fordi Anne har undgået mælken eller hvad der foregår, så kan det være det der leder til det næste de foretager sig. For så er det at de laver et voksbarn.

Louise Lindblad: Christence står let foroverbøjet med et lille stykke bivoks i hænderne. Hun klemmer det godt, mens hun kigger sig over skulderen. Jeg forestiller mig, at hun, Åse, Gunner og Johanne har fundet et godt afsides sted bag godset, hvor de kan mødes i skjul. Varmen fra Christences hænder gør, at hun kan begynde at forme et lille hoved, en krop og små arme og ben

at bivoksen. Hun modellerer ansigtstræk, så det ligner et lille præmaturt barn, og da hun er færdig, lægger hun voksbarnet ned i en læder pose og snører til. Jeg har faktisk taget noget med Maria, så vi har noget at sidde med. Det her... Jeg ville faktisk har taget en af min datters dukker med, men jeg kunne ikke få mig selv til det. Så jeg har fundet min gamle dukke hjemme hos mine forældre. Og det er noget med, at du.... Altså man skal have den op under højre arm? Vil du lige prøve at gøre det?

Maria Østerby Elleby: Den er jo lidt stor denne her, for den er jo faktisk på længde med min underarm og det voksne barn der bliver beskrevet er på halv længde af en underarm, og den har man så lavet ud af voks. Det skal gerne være voks fra et vokslys fra kirken, fordi kirker og magi og ting der er er helligt, er altid bare magisk. Og så former du en lille dukke. Du former simpelthen sådan en lille skikkelse med arme og ben og hoved og en krop, næse. Nogle øjne giver den lidt lidt karaktertræk. Hvis du har hår fra den du gerne vil have den til, den skal kunne virke, så skal du sætte det på hovedet af den og give den sådan lidt træk, hvis det er. Vi har desværre ikke nogen bevaret. Vi har nogle beskrivelser af nogle gange folk siger, de har set de her dukker, men de er også lavet af voks, og voks det forgår ret nemt, og ikke mindst så kan mus godt lide at spise det, og ret tit så bliver det beskrevet, at de her voksbørn eller voksdukker de bliver nedgravet og ja det forgår ret hurtigt.

Louise Lindblad: Men i hvert fald så forlyder det at Christence hun går med det her voks barn under højre arm.

Maria Østerby Elleby: Hun... Efter sigende så får hun lavet det her voksbarn, så bær hun det i en i en pose læder pose under højre arm, i 40 uger. Altså sådan hun er svanger med det, og hun bærer det til ende for at give det liv.

Louise Lindblad: Det lyder så hyggeligt.

Maria Østerby Elleby: Nu når jeg sidder med denne her, og den har endda en bluse på, hvor der står Sweet lovelies, altså bare for at gøre det endnu mere sådan makabert. Den er jo selvfølgelig. Den er plastik den har. Det ligner en rigtig lille baby denne her. Den har små plastikhænder og plastikben og sådan noget. Hvis du nu forestiller dig den halvt så stor som den, og så måske lidt mere sådan blødt voks og så i en lille pose, så det ikke smatter ud og så bare lige ind under armen her. Og så kan du godt, så kan du lige have en, så du kan hænge den fast i noget, noget syning indenunder og så kan den lige hænge der og være og efter sigende så er det det Christence hun gør. Men det er ikke nok bare at bære den i 40 uger, den skal jo også fødes og døbes, for at den virker.

Louise Lindblad: Og det er også foregået her i nærheden.

Maria Østerby Elleby: Det er også foregået her i nærheden. Åse, Johanne og Gunner. De siger, at de har mødt med Christence henne i Åstrup Kirke, og at de faktisk har haft bestukket en præst til at lukke dem ind, og han bliver aldrig tiltalt. Men forlydende, der er en navngiven præst i denne her sag, som der bliver fremsat, at det faktisk er ham, der har lukket dem ind i den her kirke, hvor at det her barn det så har skulle blive født og døbt for at kunne virke.

Louise Lindblad: Altså. Præsten ved Åstrup Kirke har sørget for, at dørene står åbne, så vi kan komme ind ved højalteret, hvor det rent faktisk foregik, så jeg tænker, at hvis jeg kører derhen nu.

Maria Østerby Elleby: Vel at mærke den nuværende præst ved Åstrup kirke under.

Louise Lindblad: Undskyld, den nuværende præst, ha.

Maria Østerby Elleby: Ha. ikke den unavngivne fra den her sag har.

Louise Lindblad: Den her præst har ingenting med noget at gøre. Han har bare sørget for at åbne dørene for os.

Maria Østerby Elleby: Det kan man sige. Det gjorde ham den anden jo også for Christence og hendes hendes lille rude der, men lad os da køre derhen. Så kan vi snakke lidt mere om hvad der sker med det her voksbarn, og Christence, Anne og Eilers videre færd i det her kærlighedstrekantsdrama, der lige nu udspiller sig. Fordi hvorfor ellers er Christence igang med at forbande hende.

Louise Lindblad: Christians, Åse, Johanne og Gunner ankommer sammen til Åstrup Kirke en sen aften. Det er blevet mørkt. Ved kirkedøren står præsten som aftalt og tager imod de fire troldkvinder. Forrest går Christence, endnu med voks barnet under armen.

Louise Lindblad: Hej.

Maria Østerby Elleby: Pænt goddag.

Præst: Jeg smutter om lidt, så hvis I vil låse kirkedøren [...]

Louise Lindblad: Selvfølgelig.

Maria Østerby Elleby: Meget gerne. Det er jo det bedste her, det er at få nogle kæmpestore gamle nøgler til ting. Men det er jo også fordi, som vi her har lært fra Barbara, så kan nøgler altså også bruges til magi. Det er altså noget der kan lukke viden op og kan lukke verden op og i det her tilfælde bruges til at lukke døren op ind til Åstrup kirke, hvor vi skal ind. Og det er jo ikke helt ved siden af, hvordan jeg forestiller mig, at Christence, Åse og Gunner de har stået med sådan en stor kirkedørsnøgle lige her, og stået og kigget op på den fine kirke og skulle ind med deres deres djævelske foretagende. Og så tror jeg, at de ret hurtigt har bevæget sig ind i den kirke, for ligesom at der ikke er nogle øjne, der skal spotte dem her. Det er igen, hvis du er på kirkegårde ved nattetid, så har du ikke noget godt foretagende bag dig.

Louise Lindblad: Skal vi så ikke skynde os ind? Det er højalteret, vi kigger på her.

Maria Østerby Elleby: Det er det. Og det har jo set anderledes ud dengang. Det her er et nyt. Det er ikke det gamle alter og, jeg er ikke medlem af folkekirken, så jeg tænker, der er mange ting, jeg hellere må lade vær med, af respekt, at gøre herinde, fordi så kan det jo godt være, der er nogle troende kristne, der vil synes, at det er lige lovligt friskt, men jeg kan jo forklare, hvad det er, der nok er sket, fordi det bliver fortalt i den her beretning om det her voksbarn. Christence render stadig rundt med den her baby born under armen. Det er jo herinde nu, at den bliver taget ud, eller bliver taget frem, den bliver bragt til verden. Og det bliver beskrevet som om, at de ofrer på højaltret her, og så døber de barnet. De navngiver den Anne, fordi det er Anne fru Anne Bille, der skal forgøres, og så nedgraver de den. De nedsætter dukken under hendes stol her i kirken, og det er helt specifikt hendes stol, fordi at på det her tidspunkt er det ikke ligesom nu, at alle pladser er hvem der nu kommer ind, og så skal du sætte dig hvor du vil. Der har været bestemte stole til bestemte folk. Jo finere du var, jo tættere på sad du oppe ved altret. Så man har godt vidst, hvor Ejler og Anne sad, og måske har det endda været en stol, som Berte har haft siddet på tidligere. Måske har Christence endda brugt den stol de sidste to år, hvor at Ejler han ellers har været enkemand frem til nu. Så det kan være, at hun ved og har udmærket kendskab til præcis hvad det er for en stol der skal forgøres herinde.

Louise Lindblad: Nu spoler vi igen tiden 12 år frem. Vi er i året 1596. 12 år efter Anne og Ejlers bryllup. 12 år efter at voksbarnet blev ofret og begravet under Annes stol her i Åstrup kirke og noget ondt indtog adelsfruens krop. På denne søndag i 1596 forestiller jeg mig, at kirken er fyldt op, og at Anne Bille sætter sig på sin stol og kigger ud over menneskemængden. Skal vi prøve at sætte os ned?

Maria Østerby Elleby: Jeg tænker det her heroppe, det sådan set er et godt bud. Det er helt tæt op...

Louise Lindblad: Tæt på altret. Ja.

Maria Østerby Elleby: Ja, lige præcis. Her kan du sidde og være tæt på præsten og føle dig vigtig, og kigge på hele menigheden og netop også tænke: "I sidder alle sammen længere væk fra mig". Men du kan også i den grad sidde og føle dig udstillet og blive kigget på af dem. Jeg tænker, det må have været meget hårdt at være hver Anne. Hun er kommet hertil helt ung og sikkert også med alle ambitioner om, at hun skulle blive en værdig arvtager til fru Berte Friis her på Nakkebølle. Det er hende, der nu er den nye frue og med graviditet efter graviditet efter graviditet, der går i vasken. Det kan tære på selv den bedste, men 15... 15 af dem på 12 år. Hun har siddet her og vidst, at det hun skulle kunne gøre, hun skulle være mor, hun skulle kunne være husfrue. Hun skulle ligesom være bannerfører for at føre slægten videre, og hun fejlede igen og igen og igen. Og hun må have siddet og kigget ud over alle de her lokale. Hun er ikke vokset op med dem. De kender ikke hende. Hun har den her lidt fine Bille, ikke frøken længere, men frue, der jo er kommet hertil, som bliver ved med at miste det ene barn efter det andet. Det må have været hver gang et håb, når hun... Nu var der en graviditet, der begyndte at tage til og sad her i kirken og håbede, at det ville virke og måske stolt over... "Se, nu begynder jeg at være svanger igen", for kun måske næste gang, at så var det gået tabt. Jeg tænker der er to veje, man kan følge, hvis man er alene i sådan situation. Man kan vende sig til Gud og tænke det her, det er Guds kors, det er... Han prøver mig, ligesom han prøvede Job. Det er en test i min tro, og det er noget, jeg må stå igennem. Jeg må ikke vakle i det. Det er en meget passiv måde, og tilgå sin skæbne på, og jeg tænker også, at det kan være svært, hvis ens husbond begynder og måske have det lidt stramt med, at det her lovede arving den aldrig rigtig kommer. Så kan man også tage en anden vej. Man kan tænke. Der er nogen, der gør det mod mig. Jeg bliver gjort fortræd. Der er nogen, der har forbandet mig, der gør, at jeg ikke kan føde nogle levende børn. Og der tænker jeg at man godt kan sidde på den her stol her i Åstrup kirke og kigge ud over de der fordømmende, mistroiske blikke fra bønderne, almuen, bare dem der er her. Men man ved godt de dømmes én og måske tænker én og så pludselig komme til at netop tænke, men det ikke mig den er gal med. Det er nogle, der er misundelige på mig. Hvorfor er der altid nogen, der vil stjæle noget fra os, der er bedre end resten af almuen? Og kom så til at tænke på, ja det er djævelskab. Det er trolddom. Det er derfor, at jeg ikke kan få de her børn. Og så er det jo at begynde at kigge sig om: Hvem. Hvem er det? Hvem er der her i lokalsamfundet, som kunne gjort mig fortræd? Og Åse Lauritzdatter? Hun er nem... hun er en nem en at gå til. Hun er sådan en gammel bitter krøbling her på egnen, og så er det jo bare rigtig heldigt, at Åse hun hurtigt begynder at snakke. Vi ved, at det nok med al sandsynlighed er Anna, der har udspurgt og ledt an i det i hvert fald, og hun får hurtigt nævnt to tidligere tjenestepiger på Nakkebølle Gods. Nogle, der har haft arbejdet og holdt af Berthe og derfra ikke ret langt til hende der er den adelige rivalinde, Christence. Hende der, der kendte slottet, hende der som lille Susanne på et par og måske seks, syv, otte år, da det er Anna, hun er, blev gift med Ejler, sikkert ikke har ville vide af Anna - en eller fremmed kvinde, der kommer i huset, men hun ville til Christence, op til hende hun kendte. Og pludselig begynder brikkerne og måske kunne falde på plads, at man tænker: "Det er der. Det har også altid været hende. Hende der er Christence, der gør, at alle de synes, at jeg ikke måske gør det helt så godt, som jeg kunne, men i virkeligheden er det fordi hun har forbandet mig."

Louise Lindblad: Så, Maria, er det du siger, at det måske er Anne, der har fundet på det hele.

Maria Østerby Elleby: Det er en sandsynlighed. Det vi ved det er... Vi ved at Christence, hun er på Nakkebølle. Vi ved, hun er der i de to år, hvor Eiler han er enkemand, og vi ved, at hun flytter, når han bliver gift med Anne. Men vi ved ikke, om det er Anne, der smider hende ud. Vi ved ikke,

om det faktisk er Christence, der tager væk, eller om hun egentlig var glad og tilfreds der. Måske var Christence bare ikke specielt interesseret i ægteskab. Måske havde hun det dejligt ved sin mandlige langt ude slægtning Eiler, som havde været gift med, med Berte, som hun godt kunne lide, og der var et barn, hun kendte, og hun... Måske passede det hende fint bare egentlig at være der. Hun bliver jo heller ikke gift efterfølgende. Hun er ikke blevet alt for gammel til, at hun ikke godt kunne have været blevet gift, men hun bliver det ikke. Så måske var det i virkeligheden ikke fordi, at Christence var frygtelig forelsket i Eiler og havde set sig selv som den næste frue i huset. Måske er det Anna, der ikke kan holde ud, at Christence er der. Den lidt ældre, lokalt kendte, lokalt afholdte adelige Christence, som kender den alle sammen, hun kender Eiler, hun ved, hvordan Eiler vil have sin mad, hun ved hvordan husholdningen skal føres, og hun ved hvilke lege Susanne gider at lege.

Louise Lindblad: Det er fuldstændigt mindblowing, fordi så er spørgsmålet jo, om det er, om det her det er ondskab, der handler om, at Christiansen har forhekset Annes fertilitet, eller om det i virkeligheden handler om Anne, der har gjort noget, der vel er lige så ondt: at skabe et hekserygte, som får fatale konsekvenser.

Maria Østerby Elleby: Det sidstnævnte er vel faktisk mere ondt. Fordi førstnævnte, det handler om: Tror du rigtig på, at det virker, når du gør sådan nogle ting? Hvis du gør det, jamen det er ret ondt. Det er ret ondt at ville gøre nogen fortræd på den måde. Men er du i virkeligheden fører du an i en sag for mest at dække din egen rykke ind for mest og sikre sig, at du ikke mister anseelse og ære og er villig til at ødelægge en anden kvindes liv, som du er misundelig på med noget så ødelæggende som et trolddomsrygte, og ved du godt at dette du gør, så er det godt nok ondt. Men det er jo sådan... Vi ved det ikke. Vi ved ikke hvad Anne, hun har tænkt. Vi ved ikke, hvad Christence har tænkt. Det jeg kan konkludere, når jeg sidder og læser i de her gamle protokoller. Der bliver aldrig en eneste gang nævnt i samtiden, at det skulle være, fordi Christence var jaloux på Anne. Selv ikke når hun bliver tiltalt for at være skyld i de her ting, så bliver der ikke fremført, at det er jo også fordi, at man godt vidste, at hun jo egentlig havde haft et øje til Eiler. Det er noget, vi som historikere har tillagt historien senere. Men altså, jeg vil sige, man kunne også sige tilgå den og sige, om det er Anne, der har været i en penibel situation med et sted, hun egentlig ikke har lokale rødder og fejler i at være husmoder, husfrue og har fundet en vej ud af det på, hvor hun på ingen måde kommer til at miste anseelse for det.

Louise Lindblad: Mindst tre kvinder endte med at blive brændt for trolddom i Nakkebølle sagen. Åse og Gunner først, senere Johanne. Hovedpersonen Christence Kruckow klarede frisag blandt andet ved hjælp fra sin bror og flytter efterfølgende til Aalborg. Men hekserygterne flytter med, og i 1610'erne bliver Christence påny viklet ind i trolddomsager. I 1621 bliver hun som den eneste adelige i Danmarks historie henrettet for trolddom.

Maria Østerby Elleby: Men i virkeligheden så står vi tilbage med den her kvinde, der, når hun bliver halshugget med det sværd knælende over i København et sted den 26. Juni i 1621, midt i sin tressere, aldrig blevet gift. Vi ved ikke rigtig, hvem hun er. Vi ved en masse om hende. Vi ved en masse om de anklager, der var mod hende, men vi ved ikke, om hun var lattermild eller havde let til vrede. Vi ved ikke, om hun synes, Eiler var hendes livs kærlighed, eller om hun i virkeligheden

var godt tilfreds med ikke at blive gift. Vi ved ikke, om hun begik alle de her mørke trolddom gerninger ud af forsmået kærlighed, eller om det måske bare var fordi, at hun ikke brød sig om Anne den her arvtager til Berte, som det virker til Christence jo har haft et lunt og godt familiært forhold til. Måske synes hun bare den her dumme Anne var snobbet og havde brug for lige, og der blev drevet gæk med hende. Måske var det sådan lidt en slags 'for sent til en sleepover, og man kommer på, at man skal lege ånden i glasset agtig ting'. Måske er der en halv sandhed i noget af det, og der var et voksen barn, men det var måske ikke blevet båret i 40 uger, men vi ved det ikke. Det eneste vi ved, som vi har fra Christence selv, det er hun siger, at hun har været med til at måle den brudeseng, og hvad det mål, det skulle bruges til. Var det så til at slå knuder på lykken, eller var det til en brudeseng til hendes bror og svigerinde? Det ved vi ikke.

Louise Lindblad: Det er vildt, når det eneste vi reelt ved at hun har gjort, at der er blevet bygget hele den her. Altså jeg troede vi skulle ud og tale om en virkelig ond kvinde.

Maria Østerby Elleby: Ja ja, og måske gør vi og det jo, men måske det bare ikke Christence. Måske er det Anne og måske ingen af dem. Måske er de begge to bare blevet hvirvlet ind i... Det er også en mulighed, måske var Eiler meget forelsket i Christence, men vil ikke gifte sig med hende af praktiske årsager. Han havde brug for det der fine Bille-navn. Han har brug for forbindelserne, og måske havde han brug for en yngre hustru, som han tænkte kunne give ham mange flere børn. Selv om Christence hun kun var i sine 26, da han giftede sig med 20-årige Anne. Måske har det været en faktor også at han tænkte Christence kan ikke bringe noget hertil. Måske har Christence ikke været interesseret i ham. Der er jo simpelthen også den mulighed, at Eiler har brugt to år på at bejle til Christence, og hun ikke har været interesseret, og han så derfor have giftet sig med en anden, som så ikke har kunne lide hende. Eller, at Ejler har bedt hende om at flytte, fordi det gjorde for ondt på ham, at hun var i nærheden. Der er så mange muligheder for, hvad der egentlig er sket på det smukke Morten Korch gods hernede ved Faaborg, og det har måske noget at gøre med kærlighed. Det har det nok. Men vi ved faktisk ikke, hvem der var forelsket i hvem i det her trekantsdrama, og hvordan det gik så gruelig galt, at det endte med trolddom, og en halshugning.

Fortæller: [violin]

Du har lyttet til historien om Danmarks eneste adelige heks Christence Kruckow og trekantsdramaet på Nakkebølle Gods. Måske er ofringen af voksbarnet ved højalteret noget af det tætteste, vi endnu er kommet på ren ondskab. For måske ønskede Christence rent faktisk at forgøre Anne Billes fertilitet og ødelægge hendes og Eilers ægteskab indefra. Men der er også den mulighed, at det hele er opdigtet, at det er den virkelige ondskab. For hvis der er noget, der er farligere end forsmået kærlighed, jalousi og sort magi i 1500-tallets Danmark, så er det et hekse rygte.

Louise Lindblad: Obscuritas er produceret af Louise Lindblad for Vores Tid med støtte fra William Demant Fonden. Redaktør er Rikke Caroline Carlsen. Du kan finde flere podcast om historie ved at søge på Vores Tid i din podcast app.

Vores Tid – Nationalmuseets Mediehus

Obscuritas 3:3 Voksbarne

Produceret af Louise Lindblad for Vores Tid